

ПРОЛОГ

2018 РІК

— А трясяця твоїй матері! Ти що тово робиш, бузувіре, грум би тя побив? — скажений вереск розрізав літню спеку, зігнавши з гілляччя сонне птаство.

— А шляк би тя трафив, псяча кров! — скоцюрблена бабця в червоній хустині продовжувала лаятися, розмахуючи ціпком.

Хлопча скочило на ноги, випустивши з рук гострий камінець. Карі оченята перелякано шукали шляхи для відступу, але ноги наче відняло. Так ставалося щоразу: варто було лише вскочити в халепу! Тим часом жінка, яку старість змусила зігнутиися до самої землі, стрімко подолала відстань між ними та зупинилася, наче вкопана, за крок до паркану.

Колись це була звичайна рабця¹, що оточувала сільський цвинтар. Але люди завжди шукали коротший шлях, тому сьогодні загорода рясніла провалами, крізь які можна протиснутися самому, з родиною та ще й тачку з труною провезти. Місцями сітки не було взагалі — лише два стовпи й направляючий дріт, привалений до землі. Біля такої межі й зупинилася дев'яностолітня Параскевія, хапаючи роззявленим ротом холодне повітря. Її загнутий ніс активно ворушив широкими ніздрями, наче принюючись до хлопця. Вицвілі блакитні очі загрозово блищали, загострене підборіддя презирливо здригнулось: чужинець!

Вона вже підняла ціпок, щоб уперіщити бісового сина по спині («абись знав, як збитки робити»), коли побачила могилу, біля якої стояв малий. По кутах — кілочки, на горбі — лампадка та маленький кам'яний стовпчик замість хреста. Видно, що робили нашвидкуруч і абияк, бо з ім'я-прізвища померлого залишились лише три літери «А Н А» та рік смерті — 2008. Зате

¹ Металева сітка для огороження території.

епітафію погода й час чомусь пошкодували. Стара напружила підсліпуваті очі, вдивляючись у напис: «Спи, синку, доки сонце заходить за обрій: зустрінемось знову, коли все буде добре». Саме в цьому місці й намагався щось вишкрябати той хуліган.

Старечий запал кудись зник. Баба Параня опустила щіпок і покрутила головою, переконуючись, що могила дійсно знаходиться за ледь помітною межею кладовища. Тоді тричі перехрестилася: «Свят-свят-свят», — сплюнула через ліве плече та пошкандибала геть.

Хлопець видихнув із полегшенням: ноги вже його слухались. Однак наступної миті він знову стрепенувся, адже з-за сусіднього надгробка вийшла молода жінка.

— Юрчику, що сталося? — вона провела поглядом Параскевію, яка щічком зігнула зграю круків з високого білого хреста, й обернулася до сина.

— Бабці не сподобалося, що я зробив.

— І тому вона на тебе накричала?

Хлопець кивнув.

— А що ти такого зробив?

Юрчик показав на похилену могилу, де слова «все буде добре» вкрилися шрамами від гострого камінця. Наче якийсь школяр наполегливо намагався закреслити зайві літери.

— Синку, — жінка здивовано підняла брови. — Нащо ти це зробив?

Хлопчик похнюпився.

— Я чув, як ти казала, що ці слова роблять усім боляче. Я хотів, щоб їх більше не було.

— Сонечко, я не це мала на увазі...

Зловісне каркання збило її з думки. Жінка з острахом обернулася на звук. Важкий чорний крук каркнув ще раз, перебираючи лапками на потрісканому монументі з напівстертими польськими цифрами. Жінка глянула праворуч, потім ліворуч. Звісно, старий саморобний хрест не міг зберігатися стільки часу. Це, можливо, навіть не той самий монумент і навіть не той самий цвинтар. Але щось усередині підказувало: це те місце. Саме тут вони, четверо друзів, убили та закопали Гектора.

РОЗДІЛ I

Зазнати світу

1985 РІК

1

— А-а-а-а! А-а-а-а! А-а-а-а!

Руки відвалювалися: здавалось, малий важить цілу тонну та зараз просто вислизне на землю. Катруся помахала головою, відганяючи від себе лихі думки. Коли ж він замовкне? Від пронизливого дитячого вереску в неї сіпалось око. Було відчуття, що її голова наповнена тим виском по самі вуха: ще кілька звуків — і вона просто вибухне.

— А-а-а-а! А-а-а-а!

Дівчинка переклала малого у візочок та видихнула. З онуком цьотки Люби, піврічним Марком, вона сиділа не вперше. І, враховуючи те, що більше ніхто з малим крикуном залишатись не бажав, точно не востаннє. Його рідна мама — пухка, як булочка, білявка Светка — поїхала до Львова в університет, а замість диплома привезла рожевий згорток у пелюшках. Цьотка хапалась за серце та від перших півнів і до смерку кляла гулящу дочку, тому вдома Светка не затрималась: залишила записку, що їде довчитися, а малого лишає бабусі. Ох, і наслухалися тоді сусіди... Катруся саме проходила поряд — несла від мами з магазину гречку додому, заглянула до візочка, побачила величезні блакитні очі та не втрималась від захопленого:

— Який гарнюня!

Марко чомусь затих і навіть посміхнувся дівчинці. А цьотка Люба з того дня всіма правдами, неправдами й цукерками

вмовляла Катрусю посидіти з малим, бо, бачте, тільки біля неї він сміється.

— А-а-а-а!

Блакитні очі швидко наповнювалися сльозами, а замість посмішки маленькі губенята кривились у плачі. Дівчинка зітхнула: і чого їй так не щастило?

Поруч прогуркотіла хижа чорна машина, здіймаючи густу куряву. Біля хатини баби Гані вона зупинилась і вимогливо просигналила. Катруся, продовжуючи гойдати візочок, підійшла ближче й побачила, як із заднього сидіння високий чорнявий чоловік витягає як дві краплі води схожого на нього хлопця її віку. Останній опирався як міг: молотив ногами в повітрі, здається, навіть намагався ревіти, але чоловік був сильніший. Віддерши малого від машини, він голосно гримнув дверцятами та поліз до багажника. Хлопець же всівся просто на землю й бив по ній кулаками:

— Я нікуди не піду!

Катруся скривилася: голос — ну точно як у Марка.

До хлопця підійшла втомлена чорнява жінка, мабуть, мама, та почала його вмовляти піднятися, але той пручався ще більше, щось буркочучи собі під ніс. Дівчинка гмикнула та повернулась до візочка. Цьому городському нюні в Бистриці буде важко.

Із сусідніх хат визирали цікаві хазяї, розглядаючи новоприбулих. У вікнах то тут то там з'являлися обличчя дітлахів, яких одразу змінювали старші, але не менш допитливі.

Тим часом до малого підійшов батько, рвучким рухом поставив його на ноги, повісив рюкзак на спину, ще й добряче струсонув. Катруся захихотіла, затуляючи рот долонькою. Хлопець зник за дверима, баба Ганя обійнялась із чоловіком та жінкою, про щось стиха пошепотілась і зачинила хвіртку. Пара зникла в машині, і чорний звір загарчав, від'їжджаючи від хатини.

Дівчинка повернулась до візочка та ледь стримала щасливий крик: Марко солодко спав. Катруся усміхнулась, усідаючись на лавочці біля дому. У блакитному небі над головою поважно пливли білі острівці хмар, цьотка пообіцяла принести цілу шоколадку, у портфелі чекала свого часу новесенька розма-

льовка. Дівчинка підставила обличчя теплим сонячним променям: може, сьогодні їй таки щастить?

2

Набурмосений хлопець на ім'я Сашко ще не знав, що його приїзд приверне увагу доброї половини села. Він витримав бабусині обійми й почалапав до будинку. Зайшов у першу ж кімнату, опустився на вицвілий тапчан і просидів там, поки за ним не прийшли.

— Ну, і чого тут сам сидиш? — бабуся скуйовдила хлопцю волосся. — Батьки поїхали, не хотів з ними прощатися?

Сашко заперечно похитав головою.

— Що ж у вас там, у місті, сталося? — зітхнула бабця. — Добре, ходімо, годувати тебе буду, а то геть змарнів у своєму городі. Негоже гостям у сінах¹ сидіти.

Кухня виявилася досить просторою, хоч і дивною для міського хлопця. Замість звичної газової плити — цегляна мурованка² на дрова, замість холодильника — дверцята в підлозі, звідки віяло прохолодою. Невеликий дерев'яний стіл межував з ліжком, накритим рядном. Ганна Богданівна («називай мене баба Ганя», — наказала вона) розповіла онуку, що взимку в кухні тепліше спати. А потім поставила на стіл сковорідку з варениками зі шкварками. І Сашко одразу забув про всі свої проблеми, у дві руки наминаючи смакоту. Після салатів, каш та іншого здорового харчування, якими годувала його мама, звичайні вареники виявилися неймовірним делікатесом.

Дочекавшись, поки онук розправиться з варениками (а потім сирником та узваром), баба Ганя відвела його до простої кімнати.

— У цій світлиці ти будеш жити. Розбирай речі, а я сходжу за чистим рядном.

¹ Нежила частина селянських хат і невеликих міських будинків, що з'єднує жиле приміщення з ганком, рундуком, верандою або ділить будинок, хату на дві половини.

² Піч.

— Бабо, — зупинив її Сашко. — А що таке «світлиця»?

— Ой леле! — сплеснула в долоні старенька. — Ну так покій же оцей.

— А-а... Ясно, — кивнув Сашко, хоча ні слова не зрозумів.

«Мабуть, бабуся вже старенька. От слова в неї і плутаються», — подумав хлопець і вирішив більше не розпитувати. Минулого року він два місяці хворів на краснуху та перечитав не тільки свої книжки, але й деякі батькові. Найбільше йому запам'ятались якісь хвороби, пов'язані з планетою Венерою, про хвіст у дітей та дисоціативні розлади¹. Напевно, на це останнє і хворіла баба Ганя.

Бабуся принесла рядно — ним виявилось біле простирadlo, — застелила ліжко й, трішки накульгуючи, пішла поратися на присадибній ділянці.

Сашко залишився знайомитись із кімнатою. Проста, але простора, завішана вишитими рушниками — бабусина робота, — з маленьким вікном із білим тюлем кудись у зелень, мальованим портретом сумної жінки над ліжком та дивним запахом молока в повітрі. Хлопець пересів на ліжко з брунатними бильцями. Матрац одразу приємно прогнувся, на відміну від його власного — твердого, проте, як казала мама, корисного для хребта. Біля ліжка стояла тумбочка та невеличке крісло, застелене бордовим килимком. Протилежну стіну підпирала широка лакована шафа: зі скляних дверцят визирали біло-голубі тарілки й кришталеві чарки. Навпроти вікна стояв лакований стіл, застелений білою скатертиною та цератою² зверху.

Хлопець задоволено потягнувся. У селі виявилося не так погано. Можна буде спати досхочу, не чистити зуби та читати. А як доведеться щось допомогти — що ж, допоможе. Хлопець потягнув блискавку на ранці й витягнув «Пригоди Тома

¹ Органічний дисоціативний розлад характеризується тимчасовим, частковим чи повним порушенням нормально інтегрованих функцій пам'яті, усвідомлення істинності свого «Я» і безпосередніх відчуттів моторної поведінки, у результаті якого певна частина цих функцій втрачається.

² Клейонка.

Сойера і Гекльберрі Фінна». От зараз прочитає трохи — ще краще стане. За прочиненим вікном щебетали птахи, глухо валували сусідські пси, шумів кам'янистий потічок. Природна колискова змусила хлопця вмоститись зручніше й заплющити очі. Лише на хвилику.

3

Сашко прокинувся від голосного пронизливого звуку. Надворі панувала густа темрява, голова гуділа, на правій щоці відбився червоний слід подушки. Хлопець підхопився: серце важко гупало в грудях. За кілька хвилин пам'ять наздогнала події вчорашнього дня — він заспокоївся та присів на край ліжка. Для того щоб знову підскочити від невідомого звуку десь на вулиці.

— Що це? — пробурмотів, мимоволі мнучи краєчок ковдри в руках.

Сашко ніколи не був боягузом. Він сам частенько розповідав страшні історії в колі друзів, підсміюючись, коли слухачі тіпались від будь-якого стороннього шуму. Однак зараз йому було не до сміху.

Звук пролунав знову, але цього разу Сашко був до нього готовий. Наче скрик, не пронизливий — швидше огидний. І десь там, далеко, за кілька будинків. Цікаво, воно може добратися сюди? А наступної миті рипнула підлога в сусідній кімнаті. Хлопця наче вітром здуло під ковдру. Міцно стискаючи в руках книгу, як зброю, Сашко вистромив носа з-під ковдри й утупився в темряву. Ось рипнула підлога десь за стінкою, слідом дзенькнуло щось металеве, а далі бліде світло, миготливе та неприродне, почало пробиватися крізь шпарину під дверима. Усе ближче й ближче.

У голові одразу промайнула історія, що колись розповідав рудий Ілля із сусіднього двору. Про Писарчуків — родину, з якою дружив батько. Одного дня мама, тато і двоє дітей просто зникли, залишивши розчахнуті двері й розкидані речі. Ілля казав, що їх викрали інопланетяни, про яких він читав у журналі. Начебто сусіди чули шум і бачили миготливе світло,

а зранку Писарчуків уже не було. Сашко тоді підняв хлопця на сміх: Ілля був іще тим фантазером. Однак коли сам спробував розпитати батька, той раптом посерйознішав і наказав більше ніколи не зачіпати цієї теми.

Спогад стрілою увірвався в запалений мозок: хлопець уявив, як триногі істоти забирають його у свій корабель, що нагадував тарілку з-під борщу, і вони летять на планету, де всі мають щупальці — принаймні так писали в журналі. Далі в голові виник образ батька, серйозного й відстороненого, а ще — засмученої мами, яка більше ніколи не годуватиме його вівсянкою по суботах. Зрадлива сльоза побігла щокою. Сашко міцніше вхопився за книгу. Він так просто не здасться! Він нікуди не полетить!

Підлога рипнула гучніше, і двері з протяжним стогоном прочинились. Увесь Сашків запал кудись щез, і хлопець перелякано замружився.

— От же ж лиха година! — почувлося з порогу, і малий підняв голову.

— Сашку? А ти чого не спиш? — здивовано запитала бабуся. І сама собі відповіла: — Це я тебе розбудила? Пробач старій. Геть забула, що залишила в цій кімнаті гроші. Треба сусідці за молоко віддати, — баба Ганя усміхнулась.

У світлі газової лампи, яку тримала жінка, її обличчя мало неприродно блідий вигляд. Наступної миті в коридорі загуркотіло щось металеве, і Сашко знову здригнувся.

— Бровко, ану лишися того відра! От ти зараз у мене отримаш! — розсердилася бабуся і вийшла з кімнати.

«Пригоди Тома Сойера і Гекльберрі Фінна» впали на підлогу, а хлопець закутався в ковдру й не стулив очей до самого ранку.

За ніч Сашко встиг добре обдумати ситуацію та пройти всі стадії прийняття невідворотного. Батьки вирішили його позбутися? То й нехай! Вони ще пошкоднують про свій дурний учинок, будуть сумувати й плакати за ним. А він лише сміятиметься їм у відповідь. У Бистриці буде ще краще, аніж удома.